

KÖRNYEZETISMERET

HELYI TANTERV

3 – 4. évfolyam

Célok, feladatok

A környezetismeret tantárgy a Természettudomány és földrajz tanulási terület bevezető tantárgya, mely az alsó tagozat 3–4. évfolyamán jelenik meg.

A tantárgy épít az 1–2. osztályos olvasás, valamint a technológia és a matematika tantárgy keretein belül történő fejlesztésre.

A tantárgy legfontosabb célja, hogy a gyermekek életkori sajátosságaira, kognitív fejlődésére, valamint kíváncsiságára építve képessé tegye őket szűkebb és tágabb környezetük, valamint saját testük megismerésére, a változások megértésére, alapvető ok-okozati összefüggések meglátására.

A tanulók a természettudományos ismeretszerzés és -feldolgozás módszereire épülő tevékenységek révén, cselekvő úton szereznek tapasztalatokat, aktívan vesznek részt a fejlesztés folyamatában. A megismerési módszerek (megfigyelés, leírás, összehasonlítás, csoportosítás, mérés és kísérlet) elsajátításán és alkalmazásán keresztül fejlődnek azon alapvető képességeik (megfigyelő, leíró, azonosító, megkülönböztető képesség, mérési technika, kísérletezéshez szükséges képességek), melyek a természettudományos megismeréshez szükségesek, valamint kialakulnak az ezekhez nélkülözhetetlen alapvető szokásaik is.

Kiemelt jelentőségű, hogy a gyermekek saját tapasztalataikon keresztül olyan természettudományos tapasztalatok birtokába jussanak, melyek segítik eligazodásukat az őket körülvevő természeti, társadalmi és gazdasági környezetben, valamint képessé teszi őket arra, hogy környezetükkel harmonikusan együtt éljenek. A tantárgy tanulása során tehát erősíthető a környezet iránti érdeklődés, felelősségvállalás.

Alapvető fontossággal jelenik meg a tantárgy céljai között az egészség megőrzése és az egészséges életvitel összetevői közötti összefüggés felismerése, az egészséges életmód szokásainak alakítása, valamint az egészséget károsító hatások tudatos kerülésére való nevelés.

A tantárgy céljaiból következik, hogy szükségszerűen szervesen kötődik a hétköznapi élethez, s így erősen gyakorlatorientált. Nem ismereteket tanít meg a gyermekek számára, hanem a gyermekek saját tevékenységeinek tapasztalatai által készíti elő a fogalomalkotást.

A tevékenységek végzése során szerzett élmények biztosítják a megismerés és felfedezés örömét, ezáltal hozzájárulnak ahhoz, hogy folyamatos legyen a tanulók motivációja arra, hogy a természettudományok és a földrajz tárgykörébe tartozó problémákat minél mélyebben megismerhessék, megérthessék. Eközben a tanulók a mindenki által elérhető és alkalmazható természettudományos műveltség alapjainak birtokába jutnak.

A kisiskolás korú gyerekek többnyire érdeklődéssel fordulnak az élő és élettelen környezet felé. Erre az érdeklődésre alapozva kell biztosítani számukra a megismerés, felfedezés örömét, így formálhatjuk a gyerekek természethez való viszonyát, a természetről való gondolkodását.

A környezetismeret tanításának legfontosabb célja a 3–4. évfolyamon azoknak a képességeknek a fejlesztése, valamint azoknak a szokásoknak az alakítása, melyek szűkebb és tágabb környezetük megismeréséhez és a felsőbb évfolyamokon a természettudományos tárgyak tanulásához szükségesek.

Az életkorból és a fejlesztési feladatokból következően biztosítani kell, hogy a tanulók cselekvő tapasztalatszerzés útján elemi szinten sajátítsák el a természettudományos ismeretszerzés alapvető módszereit, nem pedig biológiai, földrajzi, kémiai, fizikai ismeretek tanítására van szükség. A tanulási folyamat során az ismeretszerző módszerek elsajátításán keresztül a megismerési képességek fejlesztése a fő cél, az ismeretanyag pedig a célok elérését szolgáló eszköz.

A megfigyelés, leírás, összehasonlítás, csoportosítás, mérés, valamint a kísérletezés módszereit gyakorolva fejlődik a tanulók megfigyelő, leíró, azonosító, megkülönböztető képessége, mérési technikája, valamint a kísérletezéshez szükséges képességeik.

A megértéshez, fogalomalkotáshoz szükség van a célzott és folyamatos megfigyelésre. Fontos kiemelni, hogy a puszta érzékelés nem azonos a megfigyeléssel. A megfigyelés során az érzékelt jelenség lényeges jellemzőit kell kiemelni a lényegtelenek közül.

A tanulók a leírás alkalmazásával szóban, rajzban, írásban rögzítik tapasztalataikat.

Az összehasonlítás vezet el a lényeges jegyek kiemelésén túl az összefüggések meglátásához, az ugyanabba a fogalmi csoportba tartozó jellemzők megismeréséhez. Ha a tanulók felismerik az azonos és különböző tulajdonságokat, képessé válnak a megfigyelt jellemzők rendezésére, csoportosítására.

Fontos az alapvető mennyiségi tulajdonságok megismerése, mérésük megbízható szinten történő elsajátítása, mert a mérés módszerét mindegyik természettudományos tantárgy alkalmazza.

Fejlesztési követelmények, kompetenciák

A környezetismeret tantárgy a Nemzeti alaptantervben rögzített kulcskompetenciákat az alábbi módon fejleszti:

A tanulás kompetenciái: A megfigyelések algoritmusának követésével, összehasonlítások, csoportosítások végzésével, valamint a mérés és a kísérletezés algoritmusának megvalósításával a tanuló aktív tanulási utat jár be, eközben fejlődnek megismerési képességei. Vizsgálatainak eredményeit összeveti hipotéziseivel, ezzel fejlődik problémamegoldó, valamint mérlegelő gondolkodása. Tanulási stratégiákat használ fel: tapasztalatai rögzítéséhez egyszerű ábrákat, grafikus szervezőket használ, készít.

A kommunikációs kompetenciák: A tanuló a megismerő tevékenységek során tapasztalatait lejegyzí vagy szóban megfogalmazza, így fejlődik azon készsége, hogy érthetően és pontosan fejezze ki gondolatait. Eközben törekszik a természettudományos szaknyelv pontos használatára. A vizsgálatok végzésekor információkat gyűjt, rendszerez. A megfigyelés, összehasonlítás, csoportosítás, mérés és kísérletezés során fejlődik a szóveges módon, a táblázattal és a grafikonokkal megadott információk megértésének képessége.

A digitális kompetenciák: A környezetismeret tanulása során a tanuló kiegészítő információkat gyűjt digitális forrásokból, illetve tapasztalati úton szerzett ismeretei rögzítésére online feladatokat, alkalmazásokat használ.

A matematikai, gondolkodási kompetenciák: Az ismeretszerző módszerek elsajátítása közben fejlődik a tanuló problémamegoldó gondolkodása. A vizsgálatok, kísérletek végzése ösztönzi őt, hogy kérdéseket tegyen fel, ok-okozati összefüggésekre jöjjön rá, következtetéseket vonjon le. Mivel a képességfejlesztés az egyes témák komplex feldolgozása közben valósul meg, fejlődik rendszerszemlélete. Kezdeti perceptuális tanulása mellett képessé válik a verbális tanulásra.

A személyes és társas kapcsolati kompetenciák: A környezetismeret tanulása cselekvő tapasztalatszerzésre épül, melynek során a tanuló csoporttagként, társaival együtt végzi tevékenységét. A gyakorlati feladatok végzésekor döntéseket hoz, időbeosztást készít.

A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái: A környezetismeret tanulása során a tanuló megismeri hazánk kulturális örökségének egyes elemeit.

Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák: A környezetismeret tanulása során végzett tevékenységekkel a tanuló képessé válik arra, hogy társaival együtt működjön. Megtanul a csoporton belül különböző szerepekben feladatot végezni és munkájáért felelősséget vállalni.

3–4. évfolyam

A környezetismeret tantárgy időkerete

Évfolyam	Kerettantervi heti órakeret	Helyi tanterv heti órakerete	Évi órakeret	Kerettantervi alapóraszám Min.: 80%	Helyi tervezésű órakeret Max.: 20%
3.	1	1	36	34	2
4.	1	1	36	34	2

A 3–4. évfolyamon a környezetismeret tantárgy alapóraszámja: 68 óra. A szabadon tervezhető órákat gyakorlásra szánjuk.

A Nat fő témakörei:

1. Megismerési módszerek
2. Tájékozódás az időben
3. Tájékozódás a térben
4. Élő környezet
5. Anyagok és folyamatok

Témakörök:	Kerettantervi alapóraszám 3 - 4. évfolyamra Min.: 80%	3. évfolyam		4. évfolyam	
		Kerettantervi óraszám Min.: 80%	Helyi többlet- óraszám (±) Max.: 20%	Kerettantervi óraszám Min.: 80%	Helyi többlet- óraszám (±) Max.: 20%
Megfigyelés, mérés 1., 2.	12	12			
Az élettelen környezet kölcsönhatásai 1., 2.	8	3		5	
Tájékozódás az időben 3.	8	8			
Tájékozódás a térben 4.	8	8			
Hazánk, Magyarország 3., 4.	6			6	
Életközösségek lakóhelyünk környezetében 5.	20			20	
Testünk, egészségünk 5.	6	3		3	
Összefoglalásra, gyakorlásra, ismétlésre szánt órakeret			2		2
Összes óraszám:	68	36		36	

3. évfolyam

Az egyes témakörökhöz kapcsolódóan a következő tevékenységeket tervezzük megvalósítani:	
Megfigyelés, mérés	A Bakonybéli Csillagvizsgáló meglátogatása
Az élettelen környezet kölcsönhatásai	Látogatás a Pápai Vízműben A lakóhely levegőjének, vizeinek tisztasága, szennyezettsége. Egyszerű vízminták vizsgálata
Tájékozódás az időben	A védőnő meghívása: a betegek és idősek ápolása. Látogatás az idősek otthonában.
Tájékozódás a térben	Séta a Bakony-ér partján A folyóvíz élővilágának megfigyelése
Testünk, egészségünk	A gyermekorvosi rendelő. Az orvos munkája
Összefoglalásra, gyakorlásra, ismétlésre szánt órakeret	Év végi összefoglalás, ismétlés feladatai

<p>Tematikai egység/ fejlesztési cél</p>	<hr/> <p><i>Megfigyelés, mérés</i></p> <hr/>	<p>Órakeret: 12 óra</p>
<p>Előzetes tudás</p>	<p>1. 2. osztályban más tárgyak megalapozó ismeretei</p>	
<p>Tanulási eredmények</p>	<ul style="list-style-type: none"> – felismeri az élőlényeken, élettelen anyagokon az érzékelhető és mérhető tulajdonságokat; – felismeri, megnevezi és megfigyeli az életfeltételeket, életjelenségeket; – adott szempontok alapján algoritmus szerint élettelen anyagokon és élőlényeken megfigyeléseket végez; – adott szempontok alapján élettelen anyagokat és élőlényeket összehasonlít, csoportosít; – időjárási megfigyeléseket tesz, méréseket végez; – megfigyeléseinek, összehasonlításainak és csoportosításainak tapasztalatait szóban, rajzban, írásban rögzíti, megfogalmazza; – figyelemmel kísér rövidebb-hosszabb ideig tartó folyamatokat; – növényt ültet és gondoz, megfigyeli a fejlődését, tapasztalatait rajzos formában rögzíti; – méréshez megválasztja az alkalmi vagy szabvány mérőeszközt, mértékegységeket; – algoritmus szerint, előzetes viszonyítás, majd becslés után méréseket végez, becslült és mért eredményeit összehasonlítja; 	
<p>Kompetenciák</p>	<p>Fejlesztési feladatok és ismeretek</p>	<p>Kapcsolódási pontok</p>
<p>Kommunikációs kompetencia Szókincsbővítés, önálló szövegalkotás, beszédfejlesztés.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - A közvetlen környezet élettelen anyagai, környezeti tényezői (levegő, víz, talaj) élőlényei – Az élettelen anyagok jellemző érzékelhető tulajdonságai (szín, alak, nagyság, felületi minőség, összenyomhatóság, tömeg, hőmérséklet, íz, szag, hang) – Az élettelen környezeti tényezők jellemző érzékelhető tulajdonságai (szín, alak, nagyság, felületi minőség, összenyomhatóság, tömeg, hőmérséklet, íz, szag, hang) – A növény részei. gyökérzet, szár, levél, virág, termés – Az élőlények és részeik jellemző érzékelhető tulajdonságai (szín, alak, nagyság, felületi minőség, összenyomhatóság, tömeg, hőmérséklet, íz, szag, hang) – A megfigyelt növényi részek szerepe a növény életében 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> találós kérdések, nyelvtörők szómagyarázat</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> növényrészek képi ábrázolása</p>

<p>Digitális kompetencia Irányított információkeresés</p> <p>Matematikai-gondolkodási kompetencia mérőeszközök megismerése, használatuk gyakorlása</p>	<ul style="list-style-type: none"> – A közvetlen környezetben élő növények és állatok – Az élettelen anyagok és élőlények azonos és különböző tulajdonságai, csoportosításuk szempontjai (például tárgyak: anyaguk, halmazállapotuk, felhasználásuk; növények: lágyszárú – faszárú, élőhely; állatok: emlősök – madarak – halak – rovarok – kétélűek – hüllők; életmód: ragadozók – növényevők – mindenevők; élőhely: háziállatok – vadon élő állatok) – Mérési módszerek, a hőmérséklet, a hosszúság, az űrtartalom, a tömeg és az idő mérésére használt alkalmi (önkéntesen választott, természetes, régi korokban használt) és szabvány mérőeszközök, mértékegységek és használatuk – A közvetlen környezet élettelen környezeti tényezőinek, tárgyainak, élőlényeinek (növények, állatok, ember: saját test, társak, felnőttek) mérhető tulajdonságai (hosszúság, tömeg, űrtartalom, hőmérséklet, idő), mérésük – Mennyiségek viszonyítása, becslése és mérése, választott alkalmi és szabvány egységekkel – Hétköznapi tapasztalatok a szabvány mértékegységek nagyságáról <p><i>Látogatás a Bakonybéli csillagvizsgálóban.</i></p>	<p><i>Matematika:</i> mértékegységek használata, számolási műveletek alkalmazása</p>
<p>Kulcsfogalmak/fogalmak</p>	<p>élő, élettelen, növény, állat, ember, érzékszerv, érzékeléstípus, érzékelhető tulajdonság, halmazállapot, mérés, mérőeszköz, mérőszám, mértékegység, hosszúság, űrtartalom, tömeg, idő</p>	

<p>Tematikai egység/ Fejlesztési cél</p>	<hr style="border: 0; border-top: 1px solid #00aaff; margin-bottom: 10px;"/> <p><i>Az élettelen környezet kölcsönhatásai</i></p> <hr style="border: 0; border-top: 1px solid #00aaff; margin-top: 10px;"/>	<p>Órakeret: 3 óra</p>
<p>Előzetes tudás</p>	<p>1. 2. osztályban más tárgyak megalapozó ismeretei</p>	
	<ul style="list-style-type: none"> – tanítói segítséggel egyszerű kísérleteket végez; – a vizsgálatok tapasztalatait megfogalmazza, rajzban, írásban rögzíti; 	

Tanulási eredmények	– a kísérletek tapasztalatait a mindennapi életben alkalmazza; feladatvégzés során társaival együttműködik	
Kompetenciák	Fejlesztési feladatok és ismeretek	Kapcsolódási pontok
Tanulási kompetencia mérés, kísérletezés, problémamegoldás Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetencia együttműködés, felelős munkavégzés, csoporton belüli szerep vállalás	<ul style="list-style-type: none"> – A kísérletek során a kiinduló és keletkező anyagok lényeges érzékelhető tulajdonságai (szín, alak, nagyság, felületi minőség, összenyomhatóság, tömeg, hőmérséklet, íz, szag, hang) – A kísérletekhez szükséges mennyiségű anyagok mérése – A víz halmazállapot-változásai (olvadás, forrás, fagyás, párolgás, lecsapódás) – Folyamatos megfigyelések és kísérletek a víz tisztaságával kapcsolatban. Környezetünkben vett vízminták egyszerű vizsgálata. Egyszerű eljárás a víz tisztítására, szűrésére <p><i>Látogatás a Pápai Vizműben</i> A lakóhely levegőjének, vizeinek tisztasága, szennyezettsége. Egyszerű vízminták vizsgálata</p>	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szómagyarázat szaknyelv pontos használata <i>Matematika:</i> mérőszám, mértékegységek
Kulcsfogalmak/ fogalmak	szilárd – folyékony – légnemű halmazállapot; halmazállapot-változás; olvadás, fagyás, párolgás, forrás, lecsapódás	

Tematikai egység/ fejlesztési cél	<i>Tájékozódás az időben</i>	Órakeret: 8 óra
Előzetes tudás	1. 2. osztályban más tárgyak megalapozó ismeretei	
Tanulási eredmények	<ul style="list-style-type: none"> – életkorának megfelelően eligazodik az időbeli relációkban, ismeri és használja az életkorának megfelelő időbeli relációs szókincset; – naptárt használ, időintervallumokat számol, adott eseményeket időrend szerint sorba rendez; – napirendet tervez a napszakok változásaihoz kapcsolva. 	

Kompetenciák	Fejlesztési feladatok és ismeretek	Kapcsolódási pontok
<p>Digitális kompetencia információk gyűjtése DVD, oktató filmek segítségével</p> <p>Személyes és társas kapcsolati kompetencia gyakorlati feladatok, csoportmunkák végzése</p> <p>Kommunikációs kompetencia szómagyarázatok, természettudományos szaknyelv értelmezése, használata</p>	<p>Föld mozgásainak (forgás, Nap körüli keringés) hatásai az évszakok, napszakok váltakozására, jellemzőikre</p> <ul style="list-style-type: none"> – Évszakokra vonatkozó megfigyelések, tapasztalatok megfogalmazása, rajzban, írásban vagy táblázatban való rögzítése. Az adatokból következtetések levonása – A környezetben zajló ciklikus változások felismerése, megfigyelése, sorba rendezése – Napi és éves ritmus a növény- és állatvilágban – A napszakok, a naptár (a hét napjai, hetek, hónapok). Időtartamuk, egymáshoz való viszonyuk – Ismétlődő jelenségek (ritmusok) az ember életében, a test működésében. Az emberi életszakaszok, jellemzőik - A növények fejlődése: életszakaszok, csírázás, fejlődés, növekedés, öregedés – A csírázás és a növekedés külső feltételei - Az állatok szaporodása (pete, tojás, elevenszülő), fejlődési szakaszai <p><u><i>A védőnő meghívása: betegek és idősek ápolása. Látogatás az idősek otthonában.</i></u></p> <p>Miben szorulhatnak segítségre a mozgáskorlátozott emberek? Fogyatékkal élők, megváltozott munkaképesség.</p>	<p><i>Vizuális kultúra: természet ábrázolás</i></p> <p><i>Technika, életvitel és gyakorlat: a testápolás módjai, egészséges életmód</i></p>
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>évszak, életkor, életszakasz, körforgás, Föld forgása, Föld keringése, naptár, hónap, nap, napszak, szaporodás, fejlődés</p>	

<p>Tematikai egység/ fejlesztési cél</p>	<p><i>Tájékozódás térben</i></p>	<p>Órakeret: 8 óra</p>
<p>Előzetes tudás</p>	<p>Halmazállapot-változások, oldódás, kölcsönhatás.</p>	
<p>Tanulási eredmények</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ismeri és használja az életkorának megfelelő relációs szókincset; – iránytű segítségével megállapítja és megnevezi a fő- és mellékvilágtájakat; – irányokat ad meg viszonyítással; – megkülönböztet néhány térképfajtát: domborzati, közigazgatási, turista-, autós; – felismeri és használja az alapvető térképjeleket: felszínformák, vizek, települések, útvonalak, államhatárok. 	
<p>Kompetenciák</p>	<p>Fejlesztési feladatok és ismeretek</p>	<p>Kapcsolódási pontok</p>
<p>Tanulás kompetencia: környezeti tényezők megfigyelése, oksági kapcsolatok felismerése. A térbeli tájékozódás fejlesztése: a külső világ tárgyai és a tájékozódást segítő viszonyok alapján.</p> <p>Anyanyelvi kompetencia: szókincsbővítés, beszédfejlesztés, önálló szövegalkotás.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – A fő- és mellékvilágtájak megnevezése, elhelyezése a térképen. Iránytű használata. Az égtájak azonosítása a közvetlen környezetben – Az alaprajz, a térképvázlat és a térkép. Tájékozódás az alaprajz és a térképvázlat segítségével – A felszínformák: hegy, hegység, domb, dombság, völgy, medence, síkság. Jelölésük a domborzati térképen – A felszíni vizek fajtái (ér, patak, csermely, folyó, tó), jellemzőik, ábrázolásuk a domborzati térképen – A külső erők (szél, víz) felszínformáló munkája <i>Séta a Bakony-ér partján</i> A folyóvíz élővilágának megfigyelése 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> a hajózás, mint téma, a csillagképekhez kötődő mítoszok, mondák, legendák.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> képek vízről, tengerről, hajókról</p>
<p>Kulcsfogalmak/fogalmak</p>	<p>fő- és mellékvilágtáj, alaprajz, térképvázlat, térkép, domborzati térkép, közigazgatási térkép, autóstérkép, turistatérkép, felszínforma</p>	

<p>Tematikai egység/ fejlesztési cél</p>	<hr/> <p><i>Testünk, egészségünk</i></p> <hr/>	<p>Órakeret: 3 óra</p>
<p>Előzetes tudás</p>	<p>1. 2. osztályban más tárgyak megalapozó ismeretei</p>	
<p>Tanulási eredmények</p>	<ul style="list-style-type: none"> – felismeri és megnevezi az emberi test részeit, fő szerveit, ismeri ezek működését, szerepét; – megnevezi az érzékszerveket és azok szerepét a megismerési folyamatokban; – belátja az érzékszervek védelmének fontosságát, és ismeri ezek eszközeit, módjait; – ismer betegségeket, felismeri a legjellemzőbb betegségtüneteket, a betegségek megelőzésének alapvető módjait. 	
<p>Kompetenciák</p>	<p>Fejlesztési feladatok és ismeretek</p>	<p>Kapcsolódási pontok</p>
<p>Tanulás kompetencia: mentális és fizikai egészségre vonatkozó ismeretek megszilárdítása, normaszokás- és szabályismeret fejlesztése.</p> <p>Kommunikációs kompetencia: szaknyelv ismerete, pontos használata</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Egészségtudatos magatartás fejlesztése – Az emberi test fő testrészei, szervei – A környezet és az ember egészsége közötti kapcsolat – Legfontosabb érzékszerveink és szerepük a környezet megismerésében – Az egészséges életmód alapvető elemei (testápolás, öltözködés, pihenés, mozgás, testtartás, táplálkozás, fertőző betegségek és balesetek megelőzése), alkalmazásuk a napi gyakorlatban – A leggyakoribb betegségtünetek. A testhőmérséklet, láz mérése <p><u>Látogatás a gyermekorvosi rendelőben.</u> Az orvos munkája</p>	<p><i>Testnevelés és sport:</i> a rendszeres testmozgás szerepe, stressz oldás.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> hasonlatok, szólásmondások, közmondások, mesék (az egészséggel és betegséggel kapcsolatban).</p> <p><i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> a betegség tünetei, teendők betegség esetén.</p>
<p>Kulcsfogalmak/fogalmak</p>	<p>szerv, érzékszerv, testrész, szervezet, egészség, betegség, egészségvédelem, egészségvédő szokások</p>	

A magasabb évfolyamba lépés feltételei a 3. évfolyamon

A tanuló

- azonosítja az anyagok halmazállapotát, megnevezi és összehasonlítja azok alapvető jellemzőit;
- felismeri, megnevezi és megfigyeli egy konkrét növény választott részeit, algoritmus alapján a részek tulajdonságait. Megfogalmazza, mi a növényi részek szerepe a növény életében;
- megnevezi az időjárás fő elemeit;
- felismeri, megnevezi és megfigyeli egy konkrét állat választott részeit, algoritmus alapján a részek tulajdonságait. Megfogalmazza, mi a megismert rész szerepe az állat életében;
- felismeri az élettelen anyagokon és az élőlényeken a mérhető tulajdonságokat.
- a kísérletezés elemi lépéseit annak algoritmus szerint megvalósítja;
- az adott kísérlethez választott eszközöket megfelelően használja;
- felismeri a napszakok, évszakok változásai, valamint a Föld mozgásai közötti összefüggéseket;
- megfelelő sorrendben sorolja fel a napszakokat, a hét napjait, a hónapokat, az évszakokat, ismeri ezek időtartamát, relációit;
- figyelemmel kísér rövidebb-hosszabb ideig tartó folyamatokat (például az emberi élet szakaszai, növények csírázása, növekedése);
- az évszakokra vonatkozó megfigyeléseket végez, tapasztalatait rögzíti, és az adatokból következtetéseket von le;
- megnevezi az ember életszakaszait;
- megfigyeli a növények csírázásának és növekedésének feltételeit, ezekre vonatkozóan egyszerű kísérleteket végez;
- analóg és digitális óráról leolvassa a pontos időt.
- a tanterméről, otthona valamely helyiségéről egyszerű alaprajzot készít és leolvassza;
- az iskola környezetéről egyszerű térképvázlatot készít;
- felismeri a különböző domborzati formákat, felszíni vizeket, ismeri jellemzőiket. Ezeket terepasztalon vagy saját készítésű modellen előállítja;
- felismeri lakóhelyének jellegzetes felszínformáit;
- domborzati térképen felismeri a felszínformák és vizek jelölését.
- felismeri és megnevezi az emberi test részeit, fő szerveit, ismeri ezek működését, szerepét;
- megnevezi az érzékszerveket és azok szerepét a megismerési folyamatokban;
- ismer betegségeket, felismeri a legjellemzőbb betegségi tüneteket, a betegségek megelőzésének alapvető módjait.

4. évfolyam

Az egyes témakörökhöz kapcsolódóan a következő tevékenységeket tervezzük megvalósítani:	
Az élettelen környezet kölcsönhatásai	Pápa-Tapolcafő, Tapolca forrás Tanösvény megtekintése
Hazánk, Magyarország	Pápa város térképének megismerése, tanulmányozása. A településszerkezet megfigyelése. Az utcák, terek, nevezetes épületek elhelyezkedése
Életközösségek lakóhelyünk környezetében	Problémák a közösségben-szituációs játék
Testünk, egészségünk	Kerékpártúra szervezése egy közeli lovardába.
Összefoglalásra, gyakorlásra, ismétlésre szánt órakeret	Év végi összefoglalás, gyakorlás feladatai

Tematikai egység	<i>Az élettelen környezet kölcsönhatásai</i>	Órakeret: 5 óra
Előzetes tudás	A víz halmazállapot-változásai (olvadás, forrás, fagyás, párolgás, lecsapódás)	
Tanulási eredmények	<ul style="list-style-type: none"> – tanítói segítséggel egyszerű kísérleteket végez;a vizsgálatok tapasztalatait megfogalmazza, rajzban, írásban rögzíti; – a kísérletek tapasztalatait a mindennapi életben alkalmazza; – feladatvégzés során társaival együttműködik. 	

Kompetenciák	Fejlesztési feladatok és ismeretek	Kapcsolódási pontok
<p>Tanulási kompetencia mérés, kísérletezés, problémamegoldás</p> <p>Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetencia együttműködés, felelős munkavégzés, csoporton belüli szerep vállalás</p>	<ul style="list-style-type: none"> – A víz különféle halmazállapotainak tantermi körülmények között történő modellezése (jég, víz, gőz). A gőz és a pára közti különbségek megfogalmazása, tapasztalati úton történő ismeretszerzés (vízforralás után a forró gőz fölé hideg tárgyért teszünk, és a párát lecsapatjuk) – A víz halmazállapot-változásaival kapcsolatos kísérletek elvégzése (olvadás, fagyás, párolgás, lecsapódás, forrás), a közben végbemenő kölcsönhatások, változások megfigyelése. Ok-okozati összefüggések keresése a halmazállapot-változások és az egyes hétköznapi jelenségek között – A víz körforgásának megfigyelése a természetben. A körforgás egyes lépésein keresztül a már ismert fizikai változások megfigyelése – Mozgások megfigyelése, csoportosítása (hely- és helyzetváltoztató mozgás). Példák keresése – Mozgásállapot-változások: ütközések (rugalmas és rugalmatlan) végzése, a változások megfigyelése – Az égést modellező kísérletek során a kiinduló és keletkező anyagok, a változás megfigyelése, az égés feltételeinek megismerése, éghető és nem éghető anyagok keresése és csoportosítása. Égéssel kapcsolatos vészhelyzetek felismerésének és kezelésének megismerése. A tűz és az égés szerepére példák keresése az ember életében <p><i><u>Pápa-Tapolcafő, Tapolca forrás Tanösvény megtekintése</u></i></p>	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szómagyarázat szaknyelv pontos használata</p> <p><i>Matematika:</i> mérőszám, mértékegységek</p>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	szilárd – folyékony – légnemű halmazállapot; halmazállapot-változás; olvadás, fagyás, párolgás, forrás, lecsapódás	

Tematikai egység	<i>Hazánk, Magyarország</i>	Órakeret: 6 óra
Előzetes tudás	-	
Tanulási eredmények	<p>A rendszerben való gondolkodás fejlesztése: a rész-egész kapcsolat értelmezése hazánk földrajzi helyzetén belül. A helyi és nemzeti azonosságtudat megalapozása, alakítása. A lakókörnyezettel és hazánkkal kapcsolatos pozitív attitűd megalapozása. A közlekedéssel kapcsolatos tudás bővítése. A térbeli tájékozódás fejlesztése, a térképhasználat előkészítése.</p> <ul style="list-style-type: none"> - ismeri és használja az életkorának megfelelő térbeli relációs szókincset; - megnevezi, és iránytű segítségével megállapítja a fő- és mellékvilágtájakat, irányokat ad meg viszonyítással; - felismeri és használja az alapvető térképjeleket: felszínformák, vizek, települések, útvonalak, államhatárok; - megkülönböztet néhány térképajtát: domborzati, közigazgatási, turista-, autós. 	
Kompetenciák	Fejlesztési feladatok és ismeretek	Kapcsolódási pontok
<p>Tanulási kompetencia A tájegységekre jellemző hagyományos életmód megismerése</p> <p>Digitális kompetencia egy-egy tájegység jellemzőinek megkeresése Interneten, vagy könyvtárban</p>	<p>Magyarország helyzete, államhatárok, szomszédos országaink</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tájékozódás Magyarország domborzati térképén: az alapvető térképjelek, felszínformák, vizek. Irányok, távolságok a térképen - Hazánk nagytájainak elhelyezkedése, felszínformáik - Tájékozódás hazánk közigazgatási térképén: megyék, saját lakóhely megyéje, megyeszékhelye, települések, saját település és a főváros helye hazánk térképén - Fővárosunk, Budapest: híres épületek, főbb nevezetességek, hidak, közlekedés - Magyarország elhelyezkedésének megfigyelése földgömb, Európa-térkép segítségével (Föld bolygó, Európa kontinens, Közép-Európa, Kárpát-medence) - Magyarország domborzati térképén az alapvető térképjelek megfigyelése, megnevezése - Magyarország államhatárainak, szomszédos országainak megkeresése, megnevezése domborzati, illetve közigazgatási térképen - Hazánk felszínformáinak, vizeinek azonosítása domborzati térképen - Irányok, távolságok, magassági számok leolvasása hazánk domborzati térképéről 	<p><i>Vizuális kultúra:</i> nemzeti szimbólumaink, illetve az egyes tájegységekhez köthető jelképek.</p> <p><i>Ének-zene:</i> Magyarországhoz, illetve az egyes nagy tájegységekhez vagy a lakóhelyhez köthető népdalok, zeneművek.</p> <p><i>Matematika:</i></p>

<p>Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetencia egy-egy tájegység feldolgozása csoportos munkával A vizuális memória fejlesztése</p> <p>Kommunikációs kompetencia Hazaszeretet erősítése, lakóhely megismerése</p> <p>Kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetencia Tervezés, megvalósítás</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Magyarország nagy tájegységeinek felismerése, megkeresése Magyarország domborzati térképén – Magyarország megyéinek, ezen belül a tanulók saját megyéjének, megyeszékhelyének, valamint Budapest megkeresése Magyarország közigazgatási térképén – Lakóhelyhez közeli települések keresése, megnevezése térkép segítségével – Fővárosunk néhány jellegzetes nevezetességének, épületeinek, hídjainak, közlekedésének megismerése tanulmányi kirándulás alkalmával, vagy képeken, multimédián keresztül <p>Saját lakóhely, a lakóhely kulturális és természeti értékeinek bemutatása tablón vagy bemutató formájában.</p> <p><i>Pápa város térképének megismerése, tanulmányozása.</i></p> <p>A településszerkezet megfigyelése. Az utcák, terek, nevezetes épületek elhelyezkedése.</p>	<p>Tájékozódás a síkban. Távolságok, nagyságrendek becslése, megnevezése, mérése</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Magyarország értékeinek, illetve a lakóhelyhez köthető értékek megjelenítése a szépirodalomban.</p> <p><i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> közlekedés, utazás, közlekedési eszközök.</p>
<p>Kulcsfogalmak/fogalmak</p>	<p>térkép, domborzati térkép, közigazgatási térkép, felszínforma, megye, megyeszékhely, település, főváros</p>	

<p>Tematikai egység</p>	<p><i>Életközösségek lakóhelyünk környezetében</i></p>	<p>Órakeret:20 óra</p>
<p>Előzetes tudás</p>	<p>A helyes viselkedés módjai különböző körülmények között</p>	
<p>Tanulási eredmények</p>	<p>Az önismeret és az önreflexió fejlesztése a viselkedési helyzetek tanulmányozásán keresztül. Az ember megismerése és egészsége szempontjából az emberi magatartásformák megfigyelése, hasonlóságok és különbségek keresése az állati kommunikációval. A kapcsolatok és a közösség jelentőségének felismertetése az ember életében.</p> <ul style="list-style-type: none"> – ismeri a lakóhelyéhez közeli életközösségek (erdő, mező-rét, víz-vízpart) főbb jellemzőit; – felelősségtudattal rendelkezik a szűkebb, illetve tágabb környezete iránt; – tevékenységeinek tapasztalatait szóban, rajzban, írásban rögzíti. 	
<p>Kompetenciák</p>	<p>Fejlesztési feladatok és ismeretek</p>	<p>Kapcsolódási pontok</p>
<p>Kommunikációs kompetencia Ellenvélemények, cáfolatok elmondása, meghallgatása</p> <p>Személyes és társas kapcsolati kompetencia Élőlények egymással való kapcsolata Környezetkímélő magatartás</p> <p>Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetencia</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Környezettudatos magatartás fejlesztése – Az egyes életközösségekben élő növények és állatok tulajdonságai – A lakóhelyhez közeli életközösségek (erdő, mező-rét, víz-vízpart) élőlényeiének környezeti igényei, alkalmazkodása az élettelen környezeti tényezőkhöz (életmód, testfelépítés, viselkedés) – A lakóhelyhez közeli életközösségek (erdő, mező-rét, víz-vízpart) növényei és állatai közötti jellegzetes kapcsolatok (például táplálkozási kölcsönhatások, búvóhely; élőhely) – A megismert növények és állatok csoportosítási lehetőségei (pl. lágyszárú – faszárú, fa – cserje, lombhullató – örökzöld; állatok: emlősök – madarak – rovarok – kétéltűek – hüllők – halak; életmód: ragadozók – növényevők – mindenevők; élőhely: háziállatok – vadon élő állatok, erdei – mezei – vízparton élő – az ember környezetében élő állatok) – Az adott életközösség megismert növényeiből és állataiból egyszerű táplálékláncok és azokból táplálékhalózatok összeállítása – A természetes és mesterséges életközösségek – Az emberi tevékenység természeti környezetre gyakorolt hatása. Környezetvédelem – A tanulók lakóhelyéhez közeli életközösségek (erdő, mező-rét, víz-vízpart) 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szólások, közmondások, metaforák az ember és az állatok viselkedésével kapcsolatban.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> arckifejezések, testbeszéd megjelenítése művészeti alkotásokon.</p> <p><i>Ének-zene:</i> emberi konfliktusok megjelenése dalokban.</p> <p><i>Matematika:</i></p>

<p>Harmonikus életvitel és közösségi beilleszkedés Konfliktusok és megoldási módjai</p> <p>Digitális kompetencia Lakóhelyhez közeli erdő, víz, vízpart jellemzőinek keresése.</p>	<p>jellemzőinek megfigyelése, mérése (időjárás) tanulmányi séták során. A megfigyelések alapján az életközösségek összehasonlítása</p> <ul style="list-style-type: none"> – A természetes és mesterséges életközösségek összehasonlításához tanulmányi séta a közeli parkba, látogatás zöldséges-gyümölcsöskertbe. A hasonlóságok és különbözőségek összehasonlítása, megbeszélése, az ember hatásának megfigyelése – Az életközösségek jellegzetes élőlényeinek csoportosítása élőhely szerint – Az egyes életközösségek jellegzetes állatainak és növényeinek testfelépítése, algoritmus alapján történő megfigyelése, mérése (testméret mérése pl. életnagyságú rajzon) – A tapasztalatok alapján a növények és állatok igényeinek, élőhelyhez, életfeltételekhez való alkalmazkodásának (testfelépítés, életmód) megfigyelése, megbeszélése, modellezése (pl. csőr- és lábtípusok) – Az életközösségek összetettségének megfigyelése, az ott élő növények és állatok közötti jellegzetes kapcsolatok megfigyelése, felismerése (táplálkozás, búvóhely) – Táplálkozási kölcsönhatások alapján az állatok csoportosítása (ragadozó, növényevő, mindenevő). Az egyes életközösségekre jellemző táplálékláncok, táplálékhálózatok összeállítása – Az iskolához legközelebb eső nemzeti park vagy tájvédelmi körzet megismerése, értékmű munkájának megértése tanulmányi séta vagy osztálykirándulás alkalmával – Az egyes életközösségekben élő élőlények testfelépítés, illetve életmód alapján történő összehasonlítása – Osztálykert/iskolakert/madárbarát kert kialakítása során az ember felelősségének, szerepének megfigyelése <p><u>Problémák a közösségben:</u> Sztuációs játék</p>	<p>hasonlóságok, különbségek</p> <p><i>Hittan:</i> emberi kapcsolatok, a Tízparancsolat</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Sztuációs játék, problémamegoldás.</p>
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>természetes és mesterséges életközösség, erdő, mező-rét, víz-vízpart, élőhely, életmód, környezeti igény, alkalmazkodás, testfelépítés, tápláléklánc, táplálékhálózat</p>	

Tematikai egység	<i>Testünk, egészségünk</i>		Órakeret:3 óra
Előzetes tudás	Testrészek, érzékszervek		
Tanulási eredmények	<ul style="list-style-type: none"> – ismeri az emberi szervezet fő életfolyamatait; – tisztában van az egészséges életmód alapelveivel, összetevőivel, az emberi szervezet egészséges testi és lelki fejlődéséhez szükséges szokásokkal, azokat igyekszik betartani; – felismeri az egészséges, gondozott környezet jellemzőit. Megfogalmazza, milyen hatással van a környezet az egészségére. 		
Kompetenciák	Fejlesztési feladatok és ismeretek	Kapcsolódási pontok	
Digitális kompetencia Kutatómunka az Interneten Kommunikációs kompetencia Egészséges életmód Természet iránti tisztelet és szeretet Felelősségteljes magatartás	<ul style="list-style-type: none"> – A környezet és az ember egészsége közötti kapcsolat – Legfontosabb érzékszerveink és szerepük a környezet megismerésében – Az érzékszervek védelmét biztosító módszerek és eszközök, szabályok, helyes szokások – A tanuláshoz szükséges helyes megvilágítás fontossága – Az egészséges életmód alapvető elemei (testápolás, öltözködés, pihenés, mozgás, testtartás, táplálkozás, fertőző betegségek és balesetek megelőzése), alkalmazásuk a napi gyakorlatban – A táplálkozás, az életmód és az ideális testsúly elérése/megtartása közötti kapcsolat. A helyes és helytelen étrend, az egészséges és egészségtelen ételek, italok. A folyadékfogyasztás szerepe. A helyes étkezési szokások – Az egészséges fejlődéshez szükséges élelmiszerek kiválasztása – A megfelelő öltözködés – A személyes higiéné – A rendszeres testmozgás – Aktív és passzív pihenés – A lelki egészség – A betegségek megelőzése. A védőoltások szerepe 	<i>Vizuális kultúra:</i> a mozgás megjelenítése a művészetekben. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> egészséges életmód, testmozgás. <i>Testnevelés és sport:</i> a rendszeres testmozgás, az edzés, világcsúcsok, nemzeti rekordok különböző sportágakban <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> rokon értelmű szavak, hasonlatok a mozgás	

<p>Tanulási kompetencia A természeti környezet szépségének megfigyelése</p>	<p>– Balesetek, megelőzésük <u>Kerékpártúra szervezése egy közeli lovardába.</u> Rendszeres testmozgás fontossága</p>	<p>kifejezésére; megjelenítése irodalmi alkotásokban, mondókákban</p>
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>szerv, érzékszerv, testrész, szervezet, túlsúly, alultápláltság, egészség, betegség, egészségvédelem, egészségvédő szokások</p>	

A magasabb évfolyamba lépés feltételei a 4. évfolyam végén

A tanuló

- a tanító által felvetett problémával kapcsolatosan hipotézist fogalmaz meg, a vizsgálatok eredményét összeveti hipotézisével;
- az adott kísérlethez választott eszközöket megfelelően használja;
- figyelemmel kísér rövidebb-hosszabb ideig tartó folyamatokat (például olvadás, forrás, fagyás, párolgás, lecsapódás, égés, ütközés);
- megfigyeli a mozgások sokféleségét, csoportosítja a mozgásformákat: hely- és helyzetváltoztató mozgás;
- egyszerű kísérletek során megfigyeli a halmazállapot-változásokat: fagyás, olvadás, forrás, párolgás, lecsapódás;
- tanítói segítséggel égéssel kapcsolatos egyszerű kísérleteket végez. Csoportosítja a megvizsgált éghető és éghetetlen anyagokat; megfogalmazza a tűz és az égés szerepét az ember életében.
- iránytű segítségével megállapítja és megnevezi a fő- és mellékvilágítójakat;
- irányokat ad meg viszonyítással;
- térkép segítségével megnevezi Magyarország jellemző felszínformáit (síkság, hegy, hegység, domb, dombság), vizeit (patak, folyó, tó), ezeket terepasztalon vagy saját készítésű modellen előállítja;
- térkép segítségével megmutatja hazánk nagytájait, felismeri azok jellemző felszínformáit;
- térkép segítségével megnevezi hazánk szomszédos országait, megyéit, saját megyéjét, megyeszékhelyét, környezetének nagyobb településeit, hazánk fővárosát, és ezeket megtalálja a térképen is.
- felismeri a lakóhelyéhez közeli életközösségek és az ott élő élőlények közötti különbségeket (pl. természetes – mesterséges életközösség, erdő – mező, rét – víz, vízpart – park, díszkert – zöldséges, gyümölcsöskert esetében);
- megnevezi a megismert életközösségekre jellemző élőlényeket, használja az életközösségekhez kapcsolódó kifejezéseket;
- algoritmus alapján megfigyeli és összehasonlítja a saját lakókörnyezetében fellelhető növények és állatok jellemzőit. A megfigyelt tulajdonságok alapján csoportokba rendezi azokat;
- algoritmus alapján megfigyeli és összehasonlítja hazánk természetes és mesterséges élőhelyein, életközösségeiben élő növények és állatok jellemzőit. A megfigyelt jellemzőik alapján csoportokba rendezi azokat;
- konkrét példán keresztül megfigyeli és felismeri az élőhely, életmód és testfelépítés kapcsolatát;
- megfigyeléseit mérésekkel (például időjárás elemek, testméret), modellezéssel, egyszerű kísérletek végzésével (például láb- és csőr típusok) egészíti ki;

- felismeri, hogy az egyes fajok környezeti igényei eltérőek;
- felismeri a megismert életközösségek növényei és állatai közötti jellegzetes kapcsolatokat;
- példákkal mutatja be az emberi tevékenység természeti környezetre gyakorolt hatását. Felismeri a természetvédelem jelentőségét;
- felismeri, mely anyagok szennyezhetik környezetünket a mindennapi életben, mely szokások vezetnek környezetünk károsításához. Egyéni és közösségi környezetvédelmi cselekvési formákat ismer meg és gyakorol közvetlen környezetében (pl. madárbarát kert, iskolakert kiépítésében, fenntartásában való részvétel, iskolai környezet kialakításában, rendben tartásában való részvétel, települési természet- és környezetvédelmi tevékenységben való részvétel);
- elsajátít olyan szokásokat és viselkedésformákat, amelyek a károsítások megelőzésére irányulnak (pl. hulladékminimalizálás – anyagtakarékosság, újra használat és -felhasználás, tömegközlekedés, gyalogos vagy kerékpáros közlekedés előnyben részesítése, energiatakarékosság).
- belátja az érzékszervek védelmének fontosságát, és ismeri ezek eszközeit, módjait;
- ismer betegségeket, felismeri a legjellemzőbb betegségtüneteket, a betegségek megelőzésének alapvető módjait.

Taneszközök, segédeszközök

Tankönyveket, munkafüzeteket a tankönykválasztás szempontjainak megfelelően a tanító választja ki.

Tanulói taneszközök	Tanári taneszközök
<ul style="list-style-type: none">– feladatlapok– mérőeszközök– iránytű– vonalzó– hőmérő– óra– tanulói kísérleti eszközök– nagyító – Földrajzi atlasz– Biológiai album I.	<ul style="list-style-type: none">– mérőeszközök– iránytű– demonstrációs hőmérő– demonstrációs óra– eseményképek (demonstrációs)– faliképek– modellek– tanári kísérleti eszközök– térképek– földgömb– éggömb– homokasztal– mágnes
Egyéb információhordozók és eszközök	
<ul style="list-style-type: none">– iskolai könyvtár ismeretterjesztő könyvei– lexikonok– enciklopédiák– Internet hozzáférés	<ul style="list-style-type: none">– iskolai könyvtár szakkönyvei és szakfolyóiratai– írásvetítő, transzparenszek– videó lejátszó, videó filmek– CD-lejátszó, CD-lemezek– DVD-lejátszó, DVD-k– projektor– laptop– digitális / Interaktív tábla– Internet hozzáférés

Általános szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Tájékozódás az élő és élettelen természetről

- Az érzékszervi megfigyelés pontossága
- Tulajdonságok megnevezése
- Csoportosítások, rendezések adott és önállóan választott szempontok szerint
- A tapasztalatgyűjtés gyakorlatában való aktív részvétel
- Érdeklődés a közvetlen környezet jelenségei iránt
- Érzékenység a környező természet megóvására

Tájékozódás térben és időben

- A természet változásainak érzékelése, megfogalmazása
- A megfigyelések elemzése, a természeti jelenségek megismerése
- A tájékozódás, viszonyítás, összehasonlítás képességének bizonyítása a gyakorlatban
- Alapvető térképismeret, térképjelek leolvasása
- Érdeklődés, kíváncsiság, tájékozottság a tanultakat kiegészítő információk gyűjtésében

Információhordozók az ismeretek szerzésében

- A megfigyelésben, vizsgálódásban, kísérletezésben való aktivitás
- Tájékozottság a tananyagot érintő írásos és audio-, vizuális információkban
- Kritikai képesség bizonyítása
- Kommunikáció fejlettsége a tájékozottság bizonyítására

Emberismeret, önismeret, honismeret

- A beszélgetésekben való aktív részvétel
- Kérdések megfogalmazása, véleményalkotás
- Magatartásformák, élethelyzetek megfigyeléséről való beszámolás
- Mások iránti érdeklődés, nyitottság, a másság elfogadása, segítségnyújtás
- Tájékozottság hazája, lakóhelye, otthona földrajzi, történeti és társadalmi jellemzőiről
- Igényesség a személyes életvitelben (tisztaság, táplálkozás, mozgás)
- Önmagát helyesen megítélő képesség fejlődésének mértéke
- Önállóság fejlődése a természeti és társadalmi környezethez való alkalmazkodásban
- Nyitottság és érdeklődés társadalmi környezete megismerése iránt
- Együttműködés tanítóival, társaival
- Alapvető viselkedési formák tiszteletben tartása és alkalmazása spontán élethelyzetekben (tisztelet, udvariasság, elfogadás, megbecsülés, kötelességtudat, segítőkészség, szeretet)